

7 Omgaan met diversiteit

In dit hoofdstuk wordt tegemoet gekomen aan de kwaliteitsverwachting
V2
van het Referentiekader voor Onderwijskwaliteit (zie hoofdstuk 3 van deze handleiding)

De onderwijsinspectie deelt het kwaliteitsgebied “Omgaan met diversiteit” op in 2 ontwikkelingsschalen: **D1. Diversiteitscultuur** en **D2. Taalgericht onderwijs**. We kiezen er in deze handleiding dan ook voor om beide domeinen afzonderlijk bespreken.

7.1 Bouwen aan een diversiteitscultuur

Diversiteit is een begrip dat op diverse manieren kan worden ingevuld. In deze handleiding ligt het accent op diversiteit als **verscheidenheid**, het besef dat elk individu **uniek** is en dat er **verschillen** zijn tussen bepaalde (groepen) mensen. Deze verschillen kunnen liggen op verschillende domeinen:

- geslacht, genderdiversiteit, seksuele geaardheid
- fysieke kenmerken, huidskleur, het hebben van een handicap
- diverse gezinssamenstellingen
- culturele diversiteit, religie
- talige diversiteit, meertaligheid
- sociaal-economische achtergrond, armoede, sociale ongelijkheid
- diversiteit in talenten
- ...

De **superdiverse samenleving** is een **realiteit**. Er valt dan ook geen samenleving – of onderwijs-context – te bedenken waarin diversiteit geen rol speelt. De drie delen van de [Waldorf 100 film](#) illustreren prachtig hoe die diversiteit overal ter wereld ook binnen de Waldorfpedagogie weerspiegeld wordt. Vooral in het [2de deel](#) staan ontmoeting, engagement en inclusie centraal, wars van sociale, religieuze en etnische barrières.

Bouwen aan een diversiteitscultuur komt sterk overeen met wat DIVA (www.diversiteitinactie.be) “**leren VOOR diversiteit**” noemt. Dit houdt in dat ons onderwijs “leerlingen begeleidt om op een adequate manier deel te nemen aan een pluriforme democratische samenleving.” Deze elementen vinden we ook terug in de verwachtingen die de onderwijsinspectie formuleert:

Het schoolteam erkent de diversiteit op school en in de maatschappij als een normaal gegeven en speelt daar positief op in. Het schoolteam begeleidt de leerlingen tot non-discriminatie, tolerantie en dialoog.

Aangezien de **persoonlijke ontwikkelingsweg van elk individueel kind** centraal staat in de steiner-pedagogie, houden leerkrachten voortdurend rekening met het volledige kind, dat gezien wordt als een mens met eigen talenten, een eigen voorgeschiedenis en eigen mogelijkheden. Om kinderen en jongeren daarin te begeleiden en om die mogelijkheden vrij te maken, wordt er met grote **eerbied** met alle aspecten van het kind omgegaan.

Constructief omgaan met diversiteit en bouwen aan een diversiteitscultuur zit 'm minder in een sterke visietekst, maar toont zich eigenlijk elke dag in de manier waarop we met kinderen omgaan en hoe we kinderen met elkaar leren omgaan.

Voorstellen voor mogelijke kwaliteitsvragen:

- Hebben we als team voldoende zicht op de (talige, culturele, sociaal-economische...) diversiteit binnen onze school?
- Hoe zeker voelen we ons als team om leerlingen te begeleiden in het omgaan met diversiteit?
- Hoe zeker voelen we ons als team om de aanwezige diversiteit te benutten in het leerproces?
- Hoe zeker voelen we ons als team om de krachten te bundelen met diverse ouders?
- Hoe zeker voelen we ons als team om de krachten te bundelen met diverse collega's?

Instrumenten die hierbij van nut kunnen zijn:

- **Screeningsinstrument Diversiteit en Onderwijs (DISCO)** van het Steunpunt Diversiteit en Leren: een meet- en reflectiemoment dat de attitudes en het competentiegevoel van leerkrachten inzake omgaan met diversiteit in het onderwijs in kaart brengt
 - screening invullen kan je via <https://barometer-disco.firebaseio.com/start>
 - extra uitleg en voorbeelden uit de screening vind je [hier](#)
- Visie-ontwikkeling met het team (specifiek rond meertaligheid) kan aan de hand van het document **“Vuistregels voor de Nederlandstalige school in een meertalige context”** :

VUISTREGELS VOOR DE NEDERLANDSTALIGE SCHOOL IN EEN MEERTALIGE CONTEXT	Persoonlijk mee eens?	Ingeburgerd in onze school?	Werkpunt voor mij/onze school?	
	+/-/?	+/-/?	+/-/?	+/-/?
1. Het team laat het gebruik van de eigen taal toe op informele momenten (tijdens pauzes, op de speelplaats, onderweg naar of van, ...).				
2. Het team maakt het onderwijs van en in het Nederlands uitdagend en zinvol.				
3. De lesgever gebruikt het vertalen van een woord, begrip, instructie, ... in een andere taal ter ondersteuning van het (taal)leren. Deze ondersteuning kan zowel door de lesgever als door een andere leerder geboden worden.				
4. De lesgever laat de leerders materiaal in een andere taal dan het Nederlands gebruiken als bron voor leren.				
5. De lesgever laat toe dat leerders tijdens groepswork in een andere taal dan het Nederlands overleggen.				
6. De lesgever reageert positief op het gebruik van andere talen dan het Nederlands.				
7. De lesgever benut de meertaligheid in de (klas)groep in taalbeschouwingsmomenten.				
8. De lesgevers denken bewust met de leerders (en hun ouders) na over de rijkdom van meertaligheid.				
9. Het team gebruikt de thuistaal om de communicatie (met de ouders) te bevorderen en/of maakt de communicatie in het Nederlands zo duidelijk mogelijk.				
10. Het team respecteert de taalkeuze van de ouders.				

Interessante publicaties / websites:

- <http://www.steunpuntdiversiteitenleren.be/> - wetenschappelijk onderbouwde ondersteuning met betrekking tot het thema 'Omgaan met diversiteit'
- <http://www.metrotaal.be/> - werken aan een open talenbeleid
- <https://www.meertaligheid.be/> - antwoord op vragen rond omgaan met meertaligheid + materialenbank
- grotekansen.be – hefboomen en inspiratie om met kinder- en kansarmoede om te gaan
- [Warm, welkom en wederkerig. Naar een goede ouder-schoolsamenwerking](#) (inspiratieboek voor kleuteronderwijs van het expertisecentrum VBJK in samenwerking met Steunpunt Diversiteit en Leren en de vakgroep Sociaal Werk en Sociale Pedagogiek van de UGent)
- rosavzw.be – kenniscentrum voor gender en feminisme, bijv. een [toolkit](#) waarbij je onder andere kan testen hoe genderbewust je lesgeeft en tips en tricks bevat voor een genderbewuste klas en school

7.2 Taalgericht onderwijs organiseren en taalverwerving stimuleren

Dit komt overeen met wat DIVA (www.diversiteitinactie.be) "leren IN diversiteit" noemt. Dit houdt in dat "de diversiteit bij de leerlingen de basis moet zijn van het leer- en onderwijsproces (en niet moet worden weggeduwd, onzichtbaar gemaakt of verzwegen)". In de verwachtingen die de onderwijs-inspectie formuleert, wordt duidelijk ingezoomd op de **talige diversiteit** binnen ons onderwijs:

Het schoolteam heeft zicht op de talige competenties van de leerlingen en stemt de onderwijsleerpraktijk daarop af. Het schoolteam heeft aandacht voor taalgericht onderwijs en stimuleert de taalverwerving bij de leerlingen.

Een schoolteam dat gezamenlijke inspanningen levert om de onderwijspraktijk af te stemmen op de taalleerbehoeften van de leerlingen en doorheen de schooldag bewust met taal omgaat, doet aan **taalbeleid**. In tegenstelling tot wat de term doet vermoeden, heeft taalbeleid weinig te maken met de plannen die in directiekamers worden geschreven, vaak ver weg van de klaspraktijk. De kern van taalbeleid is immers de klaspraktijk, en wat daar met taal wordt gedaan:

Taalbeleid is de structurele en strategische poging van een schoolteam om de onderwijspraktijk aan te passen aan de taalleerbehoeften van de leerlingen met het oog

op het bevorderen van hun algehele ontwikkeling en het verbeteren van hun onderwijsresultaten. (Kris Van den Branden, 2010)

Meer en meer scholen beseffen dan ook het belang van een krachtige visie op taal(onderwijs) die gedragen wordt door het schoolteam en gaan aan de slag om een taalbeleid te implementeren.

De vraag blijft wel: hoe begin je eraan? Met deze kwaliteitsvragen helpen we je alvast op weg om een (snelle) **beginsituatieanalyse** op te maken: hoe ver staat onze school op dit moment op het gebied van taalontwikkelen lesgeven en taalbeleid? Bij het uitdenken van de verdere stappen die je als schoolteam op basis van deze beginsituatieanalyse zou kunnen nemen, kan de hulp van de pedagogische begeleidingsdienst worden ingeroepen.

Voorstellen voor mogelijke kwaliteitsvragen:

- Weten we hoe het op dit moment gesteld is met de taalvaardigheid van de leerlingen?
- Hoe brengen we op dit moment de taalvaardigheid van leerlingen in kaart?
- Welke doelstellingen op gebied van taal stellen we voorop?
- Gaan we bewust om met taal in alle vakken en worden doorheen alle vakken en activiteiten / doorheen de dag voldoende kansen benut om taalvaardigheid te bevorderen?
- Hoe gaan we in de lessen en in onze school om met verschillen tussen kinderen wat betreft taalvaardigheid, thuistaal en taalgebruik?
- Slagen we erin om op een planmatige manier hulp te bieden aan kinderen met taalvaardigheidsproblemen?
- Is er reeds een taalbeleid in voege?
- Is het hele schoolteam betrokken bij het uittekenen, uitvoeren en evalueren van dat taalbeleid?
- Hoe ondersteunt het beleidsteam de leerkrachten bij het uitvoeren van het taalbeleid?
- Benutten we als team voldoende kansen om met elkaar te communiceren en te reflecteren over de acties en de doelen van het taalbeleid?
- Hoe betrekken we externe participanten en ouders bij het uitdenken, uitvoeren en evalueren van het taalbeleid?
- Voeren we een actief professionaliseringsbeleid, waardoor het team zich verder kan ontwikkelen op het vlak van taalvaardigheidsonderwijs en taalbeleid?

Bron: gebaseerd op “12 vragen over taalbeleid” uit [Taalbeleid: instrument voor het in kaart brengen van de beginsituatie van de school](#) (Centrum voor Taal en Onderwijs, 2011)

Instrumenten die hierbij van nut kunnen zijn:

- [Kijkwijzer voor taalgericht vakonderwijs](#) (Theun Meestringa, 2006)
- [Quickscan taalbeleid](#) (Fontys)
- [Screeningsinstrument Taalbeleid op school – instrument voor een analyse van de beginsituatie – basisonderwijs](#) (Steunpunt GOK, 2008)
- [Screeningsinstrument Taalbeleid op school – instrument voor een analyse van de beginsituatie – secundair onderwijs](#) (Steunpunt GOK, 2008)

Interessante publicaties / websites:

- [Taalontwikkelen, hoe doe je dat? Leidraad](#) (Artevedehogeschool): een pakket met 5 instructiefilmpjes, een leidraad, kijkwijzers en opdrachten
- [Taalgericht vakonderwijs – lesvoorbeelden en materialen](#) (Stichting leerplanontwikkeling Nederland, 2019)
- [Kennissplatform over taalontwikkelen lesgeven](#) met praktijkvoorbeelden en theoretische achtergronden (Landelijk Expertisecentrum Opleidingen Nederlands en Diversiteit)
- [Handboek taalgericht vakonderwijs](#) (Maaïke Hajer en Theun Meestringa, 2015)
- [Website over taalbeleid](#) met taalbeleidsinstrumenten, kijkwijzers, voorbeelden en achtergrondinformatie (Centrum voor Taal en Onderwijs, KULeuven)
- [Handboek taalbeleid basisonderwijs](#) (Kris Van den Branden, 2010)
- [Handboek taalbeleid secundair onderwijs](#) (Nora Bogaert en Kris Van den Branden, 2011)